

מסעי - עליית הירידה: מהות המסע ב'מדבר העמים'

השיחה: לקוטי שיחות חלק י"ח, שיחה א' לפרשת מסעי • siha.beiyoune@loubavitch.fr

מקור 2 - ג' הפרטים במשל מתאימים לג' המסעות הראשונים

ובכן, יש לומר ששלוש הדוגמאות שבמשל מייצגות את שלושת המסעות הראשונים המתוארים בכתוב:

(א) "כאן ישננו" - מרמז על המסע הראשון שהיה מרעמסס לעיר סוכות, מסע שארך יום אחד, ובסיומו עצרו בני ישראל לראשונה כדי לישון, כמובא ברש"י בפרשת בשלח³.

(ב) "כאן הוקרנו" - מרמז על המסע מסוכות לאיתם, שבו הופיעו לראשונה ענני הכבוד, שתפקידם היה (בין השאר) להגן על בני ישראל מחום השמש⁴, כמובא בשולחן ערוך⁵.

(ג) "כאן חששת את ראשך" - מרמז על המסע לפי החירות, שם התלוננו בני ישראל לראשונה על משה בטיעונים שכליים (הקשורים לראשם), בלי שיהיה לתלונה זו קשר עם רעב⁶, הם טענו: "טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר"⁷.

מקור 3 - מהותו של 'מסע' היהודי ב'מדבר העמים' - בגלות

הביאור הפנימי של מהות מסעות אלה - בדרך החסידות:

מסעותיהם של בני ישראל במדבר רומזים לעבודתם של בני ישראל לברר ולזכר את "מדבר העמים"⁸ בתקופת הגלות, כפי שהדבר מבואר בלקוטי תורה⁹.

ובכן, ביסוד דברי הכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים - ארצנו נפלאות", מובן שישנו קשר בין גאולת מצרים לגאולה העתידה, וכפי שמבאר הרבי הקודם שהכוח לביטול הרע בגאולה העתידה, מקורו ב"צאתך מארץ מצרים".

ואם כן, מובן שביטול הרע היה גם ביציאת מצרים, ואף באופן של נתינת כוח להעביר רוח הטומאה לעתיד לבא; וענין זה מוצאים אנו בגלוי בקריעת ים סוף - בו בני ישראל ראו את מצרים "מת על שפת הים" - ביטול ומיתת ה"לעומת זה".

ולכן, המדרש מרמז לשלושת המסעות הראשונים, המסמלים ההכנה לביטול כוחות הטומאה בקריעת ים סוף, וכפי שנבאר.

³ רש"י על בשלח יג, כ: "ויסעו מסכות. ביום השני שהרי בראשון באו מרעמסס לסקות". היינו שהמסע הראשון הסתיים בשינה בעיר סוכות.

⁴ ובמילא היה להם קר, מכיון שבגלל צל העננים, הם לא התחממו עם השמש...

⁵ שולחן ערוך אדה"ז או"ח תרכ"ה: "בפסכת תשבו שבקעת ימים [גו'] למען ידעו דרתיכם כי פסכות הושבתי את בני ישראל להוציא אותם מארץ מצרים. הם היו ענני כבודו שהקיפם בהם לצל לבל יכה בהם שרב ושמש ודגמא לזה צננו לעשות סכות העשויות לצל כדי שנקיר נפלאותיו ונוראותיו".

⁶ עיין בהערה 21 בשיחה, המוכיח ששאר הניסיונות שהיו במדבר, עיקרם היה מצד זה שהיו רעבים לחם וצמאים למים (ולא טענה בשכל), משא"כ בפי החירות שהתחלתה הייתה קשיא (ענין שבשכל).

⁷ במילים אחרות: הגם שא"א להצדיק יהודי המדבר סרה על הקב"ה, אבל אם מדבר ככה מפני שהוא רעב אפשר ללמד עליו זכות, אבל סתם להתלונן!

⁸ בפרשת בשלח (פרק יד) מסופר שכשעמדו ישראל ליד הים ופרעה התקרב, הם התחילו להתלונן "מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים... וראה בהערה הקודמת, שמזה מובן שהתחלת טענתם של בני ישראל לא הייתה מצד הפחד אלא מצד השכל - הם פשוט לא הבינו מה עושים כאן... ויש לעיין עוד.

⁹ יחזקאל כ, לה: "והבאתי אתכם, אל מדבר העמים". בלקוטי תורה שבהערה הבאה, מקשר זאת האדה"ז עם הפסוק בפרשת עקב: "המוליכך במדבר, מקום נחש שרף ועקרב", כל הקליפות מקבלים את חיותם מן המדבר ההוא.

¹⁰ ע"פ לקוטי תורה פח, ג: מ"ב המסעות במדבר רומזים (גם) על הברור, במשך זמן הגלות, של "מדבר העמים" שכל הקליפות מקבלים חיותם ממנו, וסימומו יהיה בהגיעו אל "ירדן ורחו" - בחינת ר"ח, גלוי המשיח ד' מורח ונדאין".

הערה למגיד השיעור: שיחה זו נוגעת בנושאים מאוד יסודיים ביהדות, כמו בחירה חופשית, שכר ועונש, תפקידנו בגלות, ועוד. כדאי להאריך בנושאים השונים לפי טיב הקהל.

השיחה מיוסדת על התוועדות ש"פ מטות-מסעי תשכ"ה, וגם על התוועדות ה' מנ"א תשכ"ה (יש אודיו מהשיחה). כל ההתוועדות נמצאות במדור 'הוספות' של האתר, ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

בתחילת פרשתנו, משה רבינו מסכם את 42 המסעות שבני ישראל עברו איתו במדבר, עד לכניסתם לארץ ישראל¹.

לכאורה, מדוע היה צריך לחזור ולהגיד כמה מסעות היו? התורה אינה חוזרת סתם על שמות של עיירות, העיקר הוא הרי היעד: שמגיעים לארץ ישראל! ובעיקר: מהי ההוראה בחיינו מסיפור זה?

ובכן, בשיעור היום ניוכח עד כמה המסע שלנו בגלות עד ביאת משיח צדקנו דומה למסע מ"ב המסעות של בני ישראל במדבר.

ולכן, תובנות המסע במדבר יעזרו לנו להבין מהות תפקידנו בגלות, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו; וכפי שנבאר בארוכה בעז"ה.

מקור 1 - משל המדרש על מ"ב המסעות: מסע המלך ובנו החולה

פרשתנו מתחילה עם הקדמה זו: "אלה מסעי בני ישראל, אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם, ביד משה ואהרן".

על כך מפרש רש"י:

"אלה מסעי - למה נכתבו המסעות הללו? ... רבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת²: משל למלך שהיה בנו חולה והולוכו למקום רחוק לרפאותו, פיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות אשר לו: (1) כאן ישננו, (2) כאן הוקרנו (היה לנו קר), (3) כאן חששת את ראשך (היה לך כאב ראש) וכו'".

המדרש רבה כאן מביא פירוש הדומה לתנחומא הנ"ל, ומוסיף: "כך אמר ליה הקב"ה למשה: מנה להם (תזכיר להם לישראל) כל המקומות היכן הכעיסוני..."

כמה שאלות נשאלות על משל זה:

- **תוכן המשל:** ישנם כאן שלושה פרטים: (1) ישננו (2) הוקרנו (3) חששת בראשך. מה מיוחד בדוגמאות האלה דווקא?
- **מספר הדוגמאות:** אם הביאו רק שלושה דברים, סימן שהם מתארים עניינים כלליים במסעות. מהם העניינים האלה?
- **"כאן ישננו":** איך עניין השינה מבטא עניין של "הכעיסוני"? מילא "הוקרנו" ו"חששת בראשך", אבל שינה - איזה כעס גורם לקב"ה העובדה שיהודי יושן?
- **לשון רבים או יחיד:** מדוע הדוגמאות הראשונות נאמרו בלשון רבים ("ישננו", "הוקרנו"), בעוד הדוגמא האחרונה נאמרה בלשון יחיד ("חששת")?

¹ כל חומש דברים אורך משך זמן של לערך חמשה שבועות. כאן משה רבינו מסכם כבר את "המסע" במדבר עם בני ישראל.

² רש"י מביא פירוש ראשון, שהמסעות נכתבו "להודיע חסדיו של מקום, שאעפ"י שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה", וממשיך רש"י ומפרט איך שבעצם במהלך 38 שנה נסעו רק 20 מסעות...

ובכן כדי להבין כל זאת, נקדים בשני שאלות נוספות:

(א) מה הכוונה בדברי המדרש "מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני" - וכי בכל ארבעים ושניים המסעות הכעיסו בני ישראל את הקב"ה?!

(ב) מה הדמיון בין המשל, שבו המלך ובנו חוזרים אכן על עקבותיהם, ולכן הם חוזרים ומציינים את מאורעות המקום - לבין הנמשל, שבו לא שבו בני ישראל למקומות הקודמים?

מקור 4 - הרגשתו של יהודי בכל מהלך המסע ב'מדבר העמים'

יש לומר הביאור בכל זה:

ה"מסעות" שבני ישראל עוברים ב"מדבר העמים" מסמלים את ירידת הנשמה ממקורה העליון אל העולם הגשמי, מקום של העלם והסתר ("הכעיסוני").

אמנם ירידה זו היא "צורך עלייה", אבל העלייה אינו מורגשת במהלך הירידה עצמה¹⁰; רק בסיום התהליך - כשהעלייה אכן מתרחשת בפועל - נחשפת פנימיותה של הגלות והירידה, וניתן להביט לאחור ולראות כיצד הירידה עצמה היתה, לאמיתו של דבר, חלק בלתי-נפרד מתהליך העלייה.

מקור 5 - הרגשתו של יהודי אחרי שהשלים את המסע בגלות

ומעתה נוכל להבין כיצד המשל מתאים באופן מדויק לנמשל: לכל לראש, ירידת הנשמה היא "צורך עלייה" - כשם שמטרת המסע במשל היא כדי לרפא את בן המלך.

אמנם הירידה עצמה נתפסת כדבר שלילי ("ישננו", "הוקרנו", "חששת את ראשך"), אך בסופו של התהליך מתבוננת הנשמה במבט חדש¹¹ בכל הירידות הרוחניות שעברה, ואינה רואה בהן כבר ירידה, אלא שלבים בתהליך העלייה - כשם שהמלך ובנו חוזרים במבט חיובי על אותם מסעות לאחר הריפוי. וכדברי הנביא ישעיה על ימות המשיח: "וְאִמְרַתְּ בְיוֹם הַהוּא: אֹדֶךָ ה' כִּי אֶנְפַּתְּ בִּי (שציערת אותי), יֵשֶׁב אִפְּךָ וְתִגְנַחְמֵנִי".

מקור 6 - האומנם גם ירידת החטאים הינה חלק מהעלייה עצמה?!

נשאלת השאלה: האומנם גם הירידות שגורמת הנשמה עצמה בחטאיה ("הכעיסוני") מהוות גם הם חלק מתהליך עלייה זה?!

אכן, דוד המלך מרמז על כך בתהלים: "נוֹרָא עֲלֵיָהּ עַל בְּנֵי אֲדָם" - שחטאי האדם הם עלילה שהקב"ה מכין עבורו.

וכפי האדמו"ר האמצעי מבאר שזה שלפעמים גובר הרע של היצר הרע על האדם ומביאו לחטא, הוא מפני ש"מלמעלה הסיתו עליו (הקב"ה) היצר הרע - להביא האדם לחטא זה",

ואין בכך סתירה לעניין הבחירה ושכר ועונש¹² - כי דחיפה עליונה זו העוזרת ליצר הרע לגבור על הטוב, היא באופן גלוי - שאינו מורגש באדם ואינו מכריח את בחירתו.

ועפ"ז יש לומר שגם הירידות במסעו של היהודי נגרמות באופן גלוי מלמעלה, כדי שאחר כך ישוב מחטאו ויתעלה לדרגה נעלית יותר, בבחינת "זדונות נעשו לו כזכויות".

ההבדל בין שני סוגי ירידה אלו - (א) ירידת הנשמה כשלעצמה אל העולם הזה; (ב) הירידה הנוספת הנגרמת על-ידי החטאים האישיים של האדם - משתקף בהבדל שבין המסעות שלפני קריעת ים-סוף ובין המסעות שלאחר-מכן:

שלושת המסעות שלפני קריעת ים-סוף היו הכרחיים מצד עצמם להגיע למטרת יציאתם ממצרים, אבל המסעות שלאחר קריעת ים-סוף נגרמו כתוצאה¹³ מחטאיהם של ישראל¹⁴.

ולכן מזכיר המדרש במפורש רק שלושה דוגמאות, המייצגות את שלושת המסעות שלפני קריעת ים-סוף:

רק במסעות אלו ניכרת בגלוי ידו של הקב"ה (במשל - המלך), אבל שאר המסעות הם (בגלוי) תוצאת בחירתם של בני ישראל; אך לאמיתו של דבר, גם שאר המסעות הם מעשיו של הקב"ה, ומטרתם היא עליית היהודי והעולם¹⁵.

מקור 7 - ג' דוגמאות המשל מתאימים לג' פרטים בבחירה חפשית

משמעותן של שלוש הדוגמאות בנמשל - ירידת הנשמה, והקשר עם בחירתו החופשית של האדם:

- "ישננו": צמצום וירידה ממקום של אור וגילוי למקום של העלם והעדר אור, כמו ששינה היא "אחד משישים למיתה", וזאת כדי שתהיה לאדם בחירה בין החיים לבין היפך-החיים.

- "הוקרנו": קירור והחלשת כוחו של הצמצום על-ידי המשכת אור וגילוי של הקב"ה ("שיתף בו מידת הרחמים"); וזאת כדי שהאדם יוכל לבחור בטוב - גם כשהוא לא הבחירה הטבעית.

- "חששת את ראשך": בריאת השכל של הנפש הבהמית, המאפשר הבחירה החופשית, עד כדי כך שהאדם יכול למצוא תועלת הגיונית ברע עצמו, דרך בחירתו ורצונו החופשי.

ולכן "חששת את ראשך" נאמר בלשון יחיד: מפני שהגיוניות שלילית היא הדבר היחיד שאינו מגיע מצד המלך - הקב"ה. הצמצום והרחמים מגיעים מהקב"ה, אבל ראש עקום - לא!

מקור 8 - ההוראה: תכליתה של הירידה היא להוביל לימות המשיח!

ובכל זאת, הרי הסברנו לעיל בארוכה, שגם ה"חששת את ראשך" - סוף-סוף נעשה ברצון הקב"ה, וגם הוא מביא את העלייה הנגרמת בסוף המסע ב"מדבר העמים".

ובמונחים של המשל: ברור שכל כוונת ה"חולי" היא רק כדי שתתווסף אצל בן המלך מעלת חולה שנתרפא, באופן של "זדונות נעשות לו כזכויות" - כן תהיה לנו תיכף ומיד ממש!¹⁶

¹³ כדברי חז"ל שאילו זכו ישראל היו נכנסים לארץ מיד לאחר קריעת ים-סוף, ע"י נס: "כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ" - תיכף ומיד.

¹⁴ במילים אחרות (ביסוד אות ח' בשיחה): יש ירידות שהאדם מוכרח לעבור דרכם, אבל לא עוברים בהם על רצון הקב"ה, אלא שמרגישים אותו פחות; אבל יש ירידות בהם האדם מחליט מרצונו לעבור על רצון הקב"ה, ללא שום צורך. והחידוש הוא ששני סוגי הירידות מכוונות ע"י הקב"ה, כחלק מהעלייה. וראה בארוכה בלקו"ש ח"ה לך-א', בהסברת מושג עמוק זה בארוכה.

¹⁵ ואכן, רש"י רומז ע"ז בפירושו באמצעות הוספת המלה "וכו" אחרי התיאור המקביל למסע השלישי - "חששת את ראשך"; האדם יעשה את ה"וכו"...

¹⁶ בסוף התוועדות המקור (ה' מנ"א תשכ"ה), האריך הרבי לבאר שמתבררת האמת - שמלכתחילה היהודי לא חטא, אלא "יצרו הוא שאנסו", ובעצם זה לא יצרו של האדם אלא פעולת הקב"ה שברא את היצר הרע... שאם הקב"ה לא היה "מושך את החוטים" הלוך שוב - היהודי לא היה חוטא, וא"כ זוהי "אשמת" הקב"ה, המתחרט על בריאת היצר הרע... עיי"ש בארוכה בדברים נפלאים!

¹⁰ כמובא במאמר הרבי הקודם "על כן יאמרו המושלים" תרצ"א: "גוף וְעַצְמֵם הַצְמָצוּם הוּא הַפֶּךָ רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן". היינו שהקב"ה אינו רוצה כביכול בירידה זו.

¹¹ במילים אחרות: החזרה על המקומות בהם היו אינה פיזית, אלא חזרה תוך מחשבת האדם, החושב שוב על מאורעות עליהם חשב שהיו שליליים, ומגלה שלא רק שמאורעות אלה כיוונו אותו לטוב אלא שהם עצמם היו טוב מוכסו! ועיין בלקו"ש ח"ב תבא, בחילוק בין דרגת נחום איש גם זו, שהיה אומר "גם זו לטובה", שהדבר שנראה לא-טוב הוא גם בעצמו טוב, לבין דרגת תלמידו רבי עקיבא, שהיה אומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד" - זהו דבר לא-טוב שמציל אותו מדבר עוד יותר לא-טוב, אבל לא שהדבר עצמו הוא טוב. עיי"ש.

¹² היינו, שאם היה כבר ידוע ומתוכנן מראש שהאדם יחטא, כחלק מתוכניתו של הקב"ה, א"כ מדוע יענש על העבירה? האם היה לו בחירה חופשית בכך?